

8. HODNOCENÍ ŽÁKŮ A AUTOEVALUACE

8.1 Základní východiska pro hodnocení a klasifikaci

I. Úvod

Nedílnou součástí výchovně vzdělávací činnosti je hodnocení a klasifikace žáků. Má funkci motivační, diagnostickou a regulativní.

Při hodnocení a klasifikaci vycházíme z ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon, vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.

II. Způsob hodnocení

Pro hodnocení žáků využíváme symbolů – pětistupňové klasifikační stupnice známek. V průběhu vyučovacího procesu se doplňuje slovním hodnocením ústní formou. Žáci jsou vyzýváni k sebehodnocení a vzájemnému hodnocení. Sebereflexi žáků podpoříme novými žakovskými knížkami, které obsahují prostor pro hodnocení měsíce. Při kooperativním způsobu výuky se žáci učí hodnotit jednak individuální výsledek práce a také přínos pro druhé.

III. Kritéria pro hodnocení a klasifikaci

Při hodnocení a průběžné i celkové klasifikaci učitel uplatňuje přiměřenou náročnost a pedagogický takt vůči žákovi. Přihlíží k věkovým zvláštěm žáka i nároku na určitou indispozici, zakolísání výkonu v průběhu klasifikačního období. Klasifikace zahrnuje ohodnocení průběžné snahy, píle, využívání možností osobního maxima a celkového přístupu žáka ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon (vyhláška č. 48/2005 Sb.). Přihlíží tedy ke schopnostem i talentu žáka, k jeho problémům spojeným s poruchami učení a chování. Učitel volí takové formy zkoušení, ověřování vědomostí a dovedností i komunikace se žáky, aby bylo vyloučeno zesměšňování, stresování.

Hodnocení je jednoznačné, srozumitelné, srovnatelné, s předem stanovenými kritérii, věcné, všestranné. Vychází z posouzení míry dosažení očekávaných výstupů, je pedagogicky zdůvodněné, odborně správné a doložitelné (vyhláška č. 48/2005 Sb.).

Hlavní zásadou je, že učitel hodnotí vědomosti a dovednosti žáka vzhledem ke kompetencím a očekávaným výstupům, které jsou formulovány v učebních plánech ŠVP. Především zjišťuje, co žák umí, nehledá jen nedostatky a chyby.

Učitel posuzuje výkon žáka komplexně v souladu se specifiky předmětu a vždy seznámí žáka s výslednou klasifikací, s příčinami a možnostmi nápravy špatných výsledků.

Po nemoci klasifikuje učitel žáka s přiměřeným časovým odstupem.

IV. Základní východiska pro hodnocení a klasifikaci

- Základem efektivního hodnocení žáka je především zpětná vazba ve formě písemné nebo ústní informace o správnosti postupu, průběhu a výsledku učení a chování. Zásadně však nemá a nesmí posuzovat žáka charakterizujícím jazykem: *schopný, šikovný, pilný* atd. ani ho porovnávat s ostatními spolužáky: *nejlepší, nejšikovnější ve třídě*. Okamžitá zpětná vazba je jednou ze základních podmínek efektivního učení a odstraňování chyb, zatímco posuzování kvalit žáka byť v pozitivním slova smyslu je naopak rizikovým faktorem, který může učení blokovat.

- Při poskytování zpětné vazby musí být kladen důraz na vhodnou formulaci v pozitivní formě vyjadřující zájem o žáka. Případné konkrétní nedostatky ve zvládnutí učiva se zahrnou do konstruktivní kritiky, začínající kladnými prvky, např. *učivu rozumíš, ale*

občas chybuješ v ... z důvodu ..., je nutné ještě procvičovat ... Uzavírat by se mělo náznakem dalšího pozitivního vývoje.

- Používané způsoby a metody posuzování výsledků práce žáků musí být v souladu se základní filosofií školního vzdělávacího programu, zejména s partnerským vztahem k žákům, soustavným vytvářením bezpečného prostředí a účelovým soužitím ve třídách umožňujícím efektivní práci.
- Hodnocení musí předcházet jasné a srozumitelné seznámení žáka s cíli vzdělávání a kritérii hodnocení. Žák má právo vědět v čem a proč bude vzděláván a kdy, jakým způsobem a podle jakých pravidel bude hodnocen.
- Důležitou součástí je práce s chybou. Žák má právo udělat chybu s vědomím toho, že chybování je nedílnou součástí procesu každého učení. Chyba je výzva a následná práce s ní je příležitostí ke zlepšení.
- Součástí hodnocení musí být i sebehodnocení žáka, jeho schopnost posoudit jak výsledek své práce, tak i vynaložené úsilí a osobní možnosti a rezervy. Sebehodnocení je nejen přirozenou součástí procesu hodnocení, ale je současně považováno za jednu z významných kompetencí, kterou chceme žáka naučit.
- Také součástí kooperativního vyučování je tzv. reflexe procesu, kdy žáci hovoří, jaké dovednosti (kompetence) potřebovali ke zvládnutí úkolu, co příště musí udělat jinak, jak a proč. Učí se vzájemně si naslouchat, shodnout se ve své skupině v názoru na efektivitu postupu a kvalitu výsledku.
- Při hodnocení se vždy posuzuje individuální pokrok žáka, při respektování jeho individuálních předpokladů, bez srovnávání s ostatními spolužáky.
- Tradiční zkoušení žáka před celou třídou bude nahrazováno efektivnějšími způsoby zjišťování vědomostí a dovedností, protože je to - kromě stresové složky, odporující filosofii vytváření bezpečného klimatu - výrazná ztráta času pro ostatní žáky.
- Žák by měl mít v průběhu klasifikačního období (mimo souhrnných písemných prací, které se oznamují s delším časovým předstihem) ojedinele právo na nepřipravenost, současně si s vyučujícím domluví náhradní termín.
- Rozhodování o výsledné známce za klasifikační období nemůže zásadně ovlivňovat jedna práce žáka, hodnocení klasické čtvrtletní práce není určující. Písemné práce musí být rovnoměrně rozloženy v průběhu klasifikačních období.
- Pro přípravu na souhrnnější písemné práce je vhodné využívat kooperativní vyučování, skupina zodpovídá za to, že všichni členové učivu rozumí.
- Souhrnné písemné práce v rozsahu dvaceti minut a delší zapisují vyučující s předstihem do třídní knihy. Na jeden den je možno naplánovat jen jednu souhrnnou práci. Kontrolní práce menšího rozsahu (5 – 10 minut) se nezaznamenávají.
- Za koordinaci písemných prací jsou ve svých třídách zodpovědní třídní učitelé.
- **STANOVENÁ ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA PRO HODNOCENÍ A KLASIFIKACI ŽÁKŮ JSOU ZCELA ZÁVAZNÁ PRO VŠECHNY VYUČUJÍCÍ A MUSÍ BÝT VYUČUJÍCÍMI DODRŽOVÁNA.**

Při hodnocení a klasifikaci učitel sleduje:

- a) schopnost prakticky využívat vědomosti
- b) komunikační schopnosti žáka a jeho grafický projev v závislosti na specifických odlišnostech žáka, srozumitelné, souvislé a věcné vyjadřování
- c) samostatnost myšlení – chápání souvislostí, schopnost analýzy a syntézy, zdůvodnění a zobecnění

- d) schopnost samostatné práce s učebními pomůckami, s učebnicí, atlasem, tabulkami, slovníky, výpočetní technikou
- e) pevnost a trvalost osvojení podstatných znaků, porozumění učivu a chápání jeho významu v širších souvislostech, projevy zájmu o získávání vědomostí
- f) chápání a přijímání mravních a občanských hodnot – rozeznávání dobrých a špatných názorů, postojů, činů, vnímavost k hodnotám společnosti, tradic a kultury, vztah k domovu, přírodě a životnímu prostředí, vztah k péči o své zdraví i zdraví svých spolužáků
- g) projevy a osobnostní vlastnosti žáka – spolehlivost, odpovědnost, aktivita, dodržování základních norem kulturního chování a lidského soužití

Podklady pro hodnocení a klasifikaci:

- a) soustavné diagnostické pozorování
- b) soustavné sledování výkonů žáka a jeho připravenosti na vyučování
- c) analýza výsledků různých činností žáka
- d) různé druhy zkoušek
- e) didaktické testy
- f) kontrolní písemné práce, laboratorní práce, projektové úkoly, praktické činnosti
- g) konzultace s ostatními učiteli
- h) konzultace s pracovníkem PPP nebo SPC, výchovným poradcem a ošetřujícím lékařem u žáků se zdravotními problémy a u žáků s poruchami učení a chování
- i) rozhovor se žákem a jeho zákonnými zástupci

V. Hodnocení na 1. stupni školy

- Postupně zavádíme metodu portfolia, tj. průběžné shromažďování ukázek práce žáka, umožňující zaznamenat posun žáka ve zvládnutí zadaných úkolů. Žáci jsou bráni jako spoluvůrci svého portfolia, mohou spolurozhodovat, které ukázky budou zařazeny. Portfolia jsou cenným zdrojem informací pro rodiče dětí při rozhovorech s učitelem.
- Na základě specifických potřeb žáka a žádosti rodičů může být žák hodnocen slovně nebo kombinací obou způsobů.
- Na 1. st. podporujeme kooperativní vyučování („hnízda“), součástí je reflexe procesu – žáci hovoří o tom, jaké kompetence potřebovali ke zvládnutí úkolu, co musí vylepšit apod. Skupiny se neznámkují, omezujeme i soutěživost, akcent v hodnocení je na kvalitu, ne kvantitu.
- Elementaristé získávají zpětnou vazbu průběžně, žáci mají prostor k vyjádření v průběhu hodiny (komunitní kruhy, čtenářské).
- Žáci jsou převážně hodnoceni známkou doplněnou slovním komentářem, preferovány jsou pozitivní důsledky ve formě sociální neverbální (úsměv, gesto apod.), verbální (pochvala, povzbuzení), činnosti (didaktická hra aj.), odměn.

VI. Hodnocení na 2. stupni školy

- Na 2. st. hodnotíme známkami, doplněnými slovním vyjádřením ve formě konstruktivní kritiky naznačující pozitiva i slabé stránky, ale především povzbuzení a cestu k dalšímu pozitivnímu vývoji. Žáci provádějí sebehodnocení a vzájemná hodnocení. Nové žakovské knížky umožní také reflexe každého předmětu za časový úsek jednoho měsíce.
- Při kooperativním způsobu výuky se žáci učí hodnotit jednak individuální výsledek práce a také jeho přínos pro druhé.

- Hodnocení musí být průběžné a dostatečně podložené, písemné práce rovnoměrně rozloženy v klasifikačním období. Podporovány jsou malé pětiminutovky s okamžitou zpětnou vazbou pro žáky a správnou prací s chybou, která se u žáka nezafixuje, ale naopak je okamžitě odstraněna a znovu vysvětlena.
- Souhrnné písemné práce (20 min a delší) zapisují vyučující s předstihem do třídnice. Na jeden den je možno naplánovat jen jednu souhrnnou práci. Kratší kontrolní práce se nezaznamenávají.
- Za koordinaci písemných prací jsou ve svých třídách zodpovědní třídní učitelé.

VII. Informování zákonných zástupců

- Třídní učitel ve spolupráci s vyučujícím informuje pravidelně o prospěchu a chování žáka zápisem v žákovské knížce, notýsku, formuláři, na třídních schůzkách (svolovány 4x do roka). Při náhlém zhoršení prospěchu nebo chování okamžitě.
- Třídní učitel nebo vyučující podá tyto informace, jestliže o to zákonní zástupci požádají (konzultační hodiny, telefonicky).
- Ředitelka školy informuje v případě, že dojde k výraznému a déletrvajícimu zhoršení prospěchu nebo chování.
- Všichni učitelé průběžně zapisují známky (žákovské knížky, notýsky), případně slovně hodnotí výkony žáků.
- Všichni vyučující si zakládají podklady pro klasifikaci za dané pololetí. Písemnosti jsou archivovány nejméně po dobu následujícího klasifikačního období a musí být k dispozici ve škole.
- Pokud je žákovi navržena nedostatečná, informuje učitel prokazatelným způsobem i s odůvodněním zákonné zástupce a to dříve, než se s touto skutečností seznámí prostřednictvím vysvědčení (*nejpozději 10 dní před konáním pedagogické rady*).

Vysvědčení (výpis z vysvědčení)

Hodnocení žáka na vysvědčení musí vystihnout úroveň rozvoje, kterého žák dosáhl ve vztahu k očekávaným výstupům jednotlivých vzdělávacích oblastí v daném pololetí školního roku. Hodnocení je všestranné, zahrnuje všechny vyučované předměty.

Výstupní hodnocení

V posledním roce plnění povinné školní docházky vydá škola žákovi výstupní hodnocení (§ 51 odstavec 5 zákona 561/2004 Sb.). Hlavním obsahem výstupního hodnocení (§ 44) je vyjádření o dosažené úrovni vzdělání žáka vymezené *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy*. Obsahuje vyjádření o možnostech žáka a jeho nadání, předpokladech pro další vzdělávání nebo pro uplatnění žáka, chování žáka v průběhu povinné školní docházky a dalších významných skutečnostech ve vzdělávání žáka. Výstupní hodnocení žáka musí obsahovat informace, které nelze vyčíst z vysvědčení a které mají vliv při posuzování jeho předpokladů pro další profesní rozvoj. V tomto hodnocení lze zaznamenat účast na olympiádách a jiných soutěžích, mimořádný talent apod. (Podrobně viz Zásady hodnocení a klasifikace.)

8. 2 Autoevaluace školy

Vlastní hodnocení by mělo vést k pozitivnímu posunu v úrovni školy, k zefektivnění výchovně vzdělávacího procesu. Sleduje plnění cílů stanovených ve školním vzdělávacím programu.

Naším společným úsilím je *objektivita*, prostředky pozorování a hodnocení zaměřit na oblast, kterou chceme hodnotit a *spolehlivost*, aby výsledky neovlivnil pozorovatel, jeho názor, úhel pohledu, změny v uvažování.

K objektivnímu a spolehlivému výsledku vlastního hodnocení vede příprava promyšlené strategie a organizace. Součástí je vymezení cílů, kritérií, nástrojů a časového rozvržení.

Oblasti vlastního hodnocení

Pro naši školu, která si klade vysoké cíle, je proces, který umožní reflektovat každodenní práci, naplňování cílů, hledání prostředků k jejich naplňování, velmi důležitý. Zpětná vazba je pro nás zdrojem cenných informací o úrovni vědomostí a dovedností žáků a podmínkách, ve kterých výchovně vzdělávací proces probíhá.

Proces vlastního hodnocení zahrnuje společné diskuse vedení s pedagogy a ostatními partnery, především se žáky, rodiči i širší veřejností. Systematicky shromažďujeme a analyzujeme velký objem informací a podkladů, následně posuzujeme a vyhodnocujeme jednotlivá hlediska fungování školy v porovnání s očekávaným stavem odpovídajícím cílům školního vzdělávacího programu. Proces hodnocení i jeho výsledky vedou k zamyšlení nad efektivitou, hledání žádoucích změn a vyústí k případným úpravám školního vzdělávacího programu.

Zaměřujeme se na tyto základní oblasti:

- společná vize směřování školy (vysoké ambice, vzdělaný aktivní žák – slušný člověk)
- podmínky vzdělávání
- kvalita pedagogických pracovníků
- průběh vzdělávání
- výsledky vzdělávání

Cíle a kritéria vlastního hodnocení

Vlastní hodnocení plánujeme, jeho úroveň má pozitivní vliv na zlepšování výsledků vzdělávání.

Prvořadým cílem hodnocení je posouzení, nakolik jsou cíle školního vzdělávacího programu sdíleny všemi aktéry a jak je naplňují.

Pro zjištění úrovně školy, posouzení kvality jednotlivých oblastí a využití těchto informací potřebujeme objektivní informace hodnotící:

- aktuální stav – jak odpovídá vizi
- příčiny – co se osvědčilo (vede k pozitivnímu vývoji) upevníme, co maří cíle odstraníme
- řešení – inovace, nové poznatky, cesty kupředu

Nástroje pro vlastní hodnocení

Cílená a promyšlená volba nástrojů garantuje objektivní a komplexní obraz školy.

Pro účely vlastní reflexe inovujeme každoročně přehlednou tabulku, zahrnující řadu výroků a tvrzení, vystihujících jednotlivé oblasti hodnocení. Tabulka je členěna na dva hlavní sloupce, z nichž levý obsahuje *aktuální stav*, jeho popis a skutečnosti, které ho dokládají.

Pravý sloupec zahrnuje *prostředky k dosažení maxima* (optimálního stavu, vize). Najdeme tam cesty, přístupy, metody, inovace vedoucí k žádoucímu posunu kupředu.

Podklady pro vytvoření výsledné tabulky získáme z postupně realizovaných hodnotících činností:

- srovnávací testy (CERMAT, SCIO)
- dotazníková šetření
- hodnocení pedagogů (průběžná hospitační činnost, sebehodnocení)
- hodnocení žáků technikou volného psaní
- úspěšnost žáků (sportovně vědomostní soutěže, přijímací řízení)
- sledování poměru pozitivních důsledků (pochvaly, odměny aj.) vůči negativním (kázeňské postihy)
- četnost aktivit školy, úspěšnost
- posouzení vybavenosti školy z hlediska účelu a funkčnosti, didaktického významu, úroveň vybavení pomůckami, technikou, studijním materiálem aj.

Vlastní evaluační aktivita, hledání a nalézání důkazního materiálu již představuje velký přínos pro školu. Nutí nás nejen přemýšlet, co se daří, co ne a proč, ale zároveň na sobě pracovat, svým dílem přispět ke zlepšení ve všech oblastech. Získávání podkladů, hledání argumentů pro připravená tvrzení a zejména vytyčování dalších cílů, volba efektivnějších prostředků jsou ziskem z autoevaluace.

Srovnávací testy

Škola je otevřená všem přínosným šetřením, v roce 2007 to byl např. mezinárodní výzkum TIMSS, zjišťující úroveň matematického a přírodovědného vzdělávání.

Dosud každoročně získáváme informace o výsledcích vzdělávání prostřednictvím srovnávacích testů CERMAT (5. a 9. ročník) i SCIO (5. ročník). Ziskem je detailní přehled o individuálních výsledcích žáků a souhrnné výsledky srovnávající úroveň školy v kraji i republice. Výsledky dále podrobně vyhodnocujeme, čímž získáváme další zpětnou vazbu a podklad pro přípravu výchovně vzdělávacího procesu.

Dotazníková šetření mezi učiteli, žáky, rodiči

Škola každoročně realizuje šetření mezi žáky, učiteli i rodiči. Jsme si vědomi toho, že okruh oblastí, které mohou hodnotit rodiče, je omezen, promyšleně volíme takové položky dotazníku, které zákonný zástupce skutečně dokáže objektivně posoudit. Např. míru informovanosti ano, ale kvalitu výuky již méně. Otázky vybíráme ze standardizovaných dotazníků publikovaných odborníky podle podmínek a cílů šetření, některé účelově konstruujeme sami.

Žáci jsou pravidelně na podzim a na jaře zapojeni do sociometrického šetření, přinášejícího všem vyučujícím i vedení školy cenné informace o vztazích v kolektivu. Výsledky využíváme k případné restrukturalizaci třídních vztahů, podpoře outsiderů za pomoci žáků se silným vlivem v kolektivu. S informacemi pracují dále zejména třídní učitelé, volí vhodné prvky tvorby zdravého kolektivu.

Také členové školního parlamentu v malých anketách na společných schůzkách odpovídají na otázky týkající se psychosociálního klimatu třídy, již zastupují. Stávají se i zprostředkovateli realizace dalších anket mezi žáky své třídy.

Blízkost Přírodovědně-humanitní a Pedagogické fakulty TU v Liberci nabízí škole četnou zkušenost s dalšími šetřeními. Preferujeme ta, která přinesou škole zajímavé informace.

V minulých letech to byl např. výzkum klimatu tříd 1. stupně a četnosti výskytu šikany. Hypotéza předpokládala větší četnost a horší klima u nás oproti druhé zkoumané škole s programem Zdravá škola. Výsledky šetření prokázaly opak, dokonce jedna z našich šetřených tříd dosáhla maxima v hodnocení klimatu – děti ve 100% vyjádřily spokojenost, cítí se ve třídě dobře, netvoří skupinky a fungují jako neformální zdravý kolektiv.

Hodnocení pedagogických pracovníků

Škola zpracovává systém kritérií pro hodnocení výkonu učitele. Výkon hodnotí jak vedení školy, tak formou sebehodnocení i sám hodnocený učitel v okruzích:

- Efektivní vedení výchovně vzdělávacího procesu
- Efektivní vytváření bezpečného klimatu, práce se vztahy ve třídě
- Podíl na životě školy
- Profesní růst a vývoj

Pedagogové naší školy si založili vlastní portfolia, evidující veškeré nadstandardní činnosti, další vzdělávání, projekty se ziskem (financí, vědomostí, dovedností ...), efektivní metody, přístupy a formy práce, které se jim osvědčily, vlastní krátkodobé a střednědobé plánování (aktivit třídy, výjezdů aj.), efektivní výchovné systémy, iniciace školní akce, pravidelná písemná informovanost rodičů apod.

Časové rozvržení hodnotících činností

Září – hodnocení učitelů vedením školy (součástí je projednání výše příplatku osobního ohodnocení)

Říjen – podzimní sociometrické šetření ve 3. až 9. ročníku, vyhodnocení třídními učiteli, seznámení všech vyučujících s výsledky

Listopad - příprava hodnotící tabulky, posouzení vhodných oblastí hodnocení, volba výstižných výroků, tvrzení, inovace kritérií širším vedením školy

Leden – březen – srovnávací testy

Duben – příprava dotazníkových šetření, sebehodnocení učitelů, jarní sociometrické šetření ve 3. až 9. ročníku

Duben až červen – podle aktuální situace a časových možností (v závislosti na celoškolních akcích) dotazníková šetření pro žáky, učitele i rodiče

Květen – komplexní vyhodnocení srovnávacích testů a výsledků přijímacího řízení

Červen – realizace dlouhodobého plánování (učební plány, úvazky, zařazení volitelných předmětů)

Červenec – zpracování získaných informací do Výroční zprávy o činnosti školy